

A la recerca del paradís – Història del turisme de Menorca

Bona nit,

Moltes gràcies! Abans que res vull felicitar l'autor per aquesta obra tan magnífica que ha fet, i que estic convençuda que, malgrat que li deu haver comportat més d'un maldecap, segur que també li ha aportat un gaudi personal i professional molt valuós.

Crec que no em correspon explicar-los el contingut total de l'obra. Això segur que ho farà molt millor que no jo, ell mateix, però sí que crec que és important recomanar-los que la coneguin i la llegeixin si, com em sembla, estimen aquella terra. Si ho fan, a mesura que s'endinsin en la seva lectura aniran dibuixant, també vostès, la imatge de l'illa que dècades rere dècades s'ha anat redibuixant a si mateixa. La tasca feta per l'Alfons en confeccionar aquest document ens ha aplanat el camí i ens permet conèixer i estimar encara més aquell indret.

He de confessar-los, però, que quan em van proposar de fer aquesta presentació paral·lelament a acceptar-ho, agraïda per la confiança, em vaig espantar una mica en tenir el document a les mans. El treball d'Alfons Mendez Vidal és un treball d'envergadura, que s'endinsa tossudament al model turístic que al llarg de les generacions s'ha impulsat fins arribar al dia d'avui amb diferents nivells de satisfacció. Podem dir que ha dissenyat un audiovisual literari de la història turística de l'illa però també l'ha compaginat amb una mostra notable de la manera de ser dels seus habitants i, com aquell que no vol la cosa, ha anat desgranant la història de Menorca des dels diferents vessants, posant en evidència en molts moments les dificultats de compaginar l'avenç socioeconòmic que proporciona el turisme, avui força evident com a mesura econòmica, amb la voluntat de no sacrificar el seu model de societat. Una petita societat que vol sobreviure però que, lícitament, vol també situar-se al món.

Menorca és una petita illa plena de camins, de petits indrets, de racons entranyables. Segons com, costa de copsar la seva bellesa. I costa perquè es tracta d'una illa ondulada que mai no fa la impressió d'abrupta ni ens colpeix per les seves altes muntanyes. Plena d'història contradictòria, paradís i mitjà estratègic de distintes nacionalitats i èpoques. D'una extraordinària i segurament no prou coneguda riquesa etnològica i marítima però, sobretot gaudeix d'una tranquil·litat o d'una pau –com n'hi vulguin dir– que contribueix en gran mesura a la perspectiva de gaudir de la naturalesa, i de relaxar i reordenar l'esperit dels que la freqüentem.

Tanmateix, aquesta realitat es confronta també, amb el que ja en el seu dia –a l'entorn dels anys 30– l'artista noruega Anna Eva Bergman exposava en algun dels seus escrits que, entre d'altres trets característics deia: «Menorca és considerada l'illa desheretada de les Balears». I fins avui. O no? En el primer supòsit ens hem de preguntar el per què.

–Per què la terra és més aspra?

–Menys vistosa?

–Més plana?

–Per què no disposa o no és del seu interès esgrimir els requisits indispensables del negoci turístic més descarnat?

–Per què el seu secret de bellesa turística s’ha de furgar d’entre les pedres?

–O d’entre les tanques de pedra seca?

–O travessant el vent?

Menorca forma part d’una història construïda a través de moltes nacionalitats. Si mirem encara més enrere, veiem que està construïda sobre taules, talaiots i poblats, que dormen discretament en un munt de finques privades que esdevenen tresors amagats dins d’un espai ventós, aparentment fràgil.

En qualsevol cas, en aquesta publicació, l’autor ens desgrana acuradament el desplegament i les motivacions que al llarg dels dos darrers segles han anat conformant la vida turística de Menorca. Ho explica molt be, suaument, a través del seu passeig particular per les distintes obres de diferents personatges viatgers, majoritàriament anglesos però també alemanys, que van visitar l’illa.

Els punts coincidents més apreciats eren el port de Maó, els monuments megalítics i l’orgue de Santa Maria, sense oblidar la pulcritud amb què els ciutadans menorquins mantenien els seus pobles, les seves extensions de parets de pedra seca i els seus camps. Ho fa sense engreïment, exposant tant objectivament com és capaç les diferents circumstàncies en què Menorca i els seus empresaris cerquen un lloc en el món turístic de les Balears.

Val a dir que, en llegir-ho, ens adonem alternadament que en unes èpoques semblava que tot era fàcil, i, en canvi, en d’altres el temps s’aturava, però en cadascuna de les etapes que explica es troben els arguments necessaris que afavoreixen la seva comprensió. Explica el qui, el què i el perquè de la seva evolució, sovint més lenta del que a alguns els agradaria, però en tot cas avança millor que en d’altres indrets en què malauradament s’ha malmès en gran mesura paisatge, natura i vida.

L’autor també ens convida a recrear-nos en una lectura còmoda i pedagògica pels camins d’aquesta evolució menorquina. A mesura que ens endinsem en les seves pàgines descobrim i conèixem la història detallada de les primeres urbanitzacions, dels primers passos fets per afavorir les comunicacions entre les poblacions i les platges i, si hi aprofundim encara una mica més, descobrim com es van configurant hotels, restaurants, fondes i xalets que a poc a poc han anat canviant la fesomia de la terra que els acull. Tot això acompanyat en les primeries i mitjan de segle passat, també s’ha de dir, per greus deficiències bàsiques com eren la inexistència de clavegueram a les urbanitzacions, una deficiente il·luminació al territori, etc.

L’Alfons ens explica també com Menorca lluita entre la planificació acurada i no agressiva enfront de la voracitat immobiliària que des dels sectors econòmics s’esforcen per obrir-se camí. En aquest sentit, aconseguir en el seu moment comptar amb un pla territorial insular aprovat pel Ple del Consell Insular quan en va tenir les competències va ser un guany que aspirava, en general, a assegurar un creixement harmònic, encara que no exempt de dificultats al llarg dels anys.

Posa també en relleu la resistència dels menorquins a créixer indiscriminadament, sense assegurar-ne un nivell de qualitat mitjà-alt, que afavoreixi el benestar tant de la societat que acull com de la societat d'oci que hi arriba.

Igualment, exposa l'especial dificultat de l'illa en l'època més dura de la crisi dels primers 15 anys del segle XXI i, sobretot, s'evidencia la proliferació «d'escàs dinamisme de la despesa diària per part del turisme que visita Menorca», tal i com ell ho explica textualment. Aquesta constatació s'agreuja per un intent de promocionar paquets turístics globals, cosa que, si bé en un principi semblava interessant, es va veure de seguida que no afavoria en cap cas el conjunt del comerç illenc. En aquest sentit, sorgiren noves fórmules turístiques: s'obrien petits hotels a les ciutats i hotels rurals que ofertaven respectivament, activitats d'oci i culturals específiques i que avui dia estan ja consolidats.

I paral·lelament es produeix el relleu, obligat pel pas dels anys, dels empresaris més actius i que històricament i més o menys encertadament han vetllat, lluitat i treballat per aflorar un turisme de qualitat a l'illa.

Els menorquins, històricament, s'han debatut entre triar un model economicoturístic diferent del promulgat per les illes germanes o sucumbir a les formes més tiràniques del desenvolupament. Ja ho he dit, però insisteixo: a través de les generacions de menorquins s'han fet diverses incursions i esforços per trobar el millor model turístic i empresarial que doni resposta a les seves noves necessitats socioeconòmiques, no totes reeixides, però sí que es constata que la major sensibilitat pel paisatge i per la protecció del medi és un dels seus majors actius. La reserva de la biosfera n'és un exemple evident i el treball per aconseguir esdevenir patrimoni de la humanitat a través del projecte de Menorca Talaiòtica n'és un altre.

Alfons ens explica tot això amb un llenguatge clar i net. És especialment rellevant la seva bona construcció lingüística estructural i el seu treball de recerca seriosa. Treballa per aprendre i comprendre i després posa negre sobre blanc el resultat de la seves investigacions. Ens fa comprendre i interioritzar el passat i el present d'una illa que lluita tranquil·lament per la defensa de la seva especial personalitat. I ho fa de forma planera i senzilla, com ho fan els savis.

Curós en les dates, curós en les dades i curós a no abandonar la seva objectivitat. Curós també en el seu esforç per fer-ho respectuosament i en aquest context ens convida implícitament a continuar la lectura aportant-nos coneixement i desvetllant la nostra curiositat per saber més de la història menorquina.

Permetin-me ara que faci una especial versió del que ha suposat per a mi i per a persones, algunes d'elles properes a mi, tenir l'oportunitat de gaudir de l'illa de Menorca. En diuen l'illa de la calma, malgrat que, com em fan notar, aquesta atribució correspon a l'illa de Mallorca promulgada a través dels escrits de Santiago Rusiñol, però em permeto atribuir-la també a Menorca perquè crec que també s'ho mereix. Quan els barcelonins arribem a Menorca, hi arribem espitats i d'entrada ens sembla que la calma que transpuen els ciutadans menorquins ens excita. Però a mesura que les hores

passen se'ns encomana una mica i el que ens semblava calma excessiva esdevé tranquil·litat que, no cal dir-ho, afavoreix el nostre relaxament i tranquil·litat d'esperit.

Ho dona el clima, el mar, el sol, el vent? No ho sé però el que és segur és que l'illa, que té molts matisos, no en té tants en el moment que ens hem de definir sobre si ens agrada o no. En aquest cas no hi ha tonalitats de color : o agrada o no agrada! O s'hi està còmode o no! Enfront de l'illa del glamur com podríem catalogar Mallorca, nosaltres vivim una Menorca familiar i propera; enfront d'Eivissa, l'illa considerada més divertida, nosaltres ens retrobem amb una Menorca que prioritza la pau a través dels seus camins, platges, calma i pulcritud que es respira en les seves poblacions!

Segurament Menorca, per a nosaltres els foranis, és totes aquestes coses. Potser m'equivoco, i ja em perdonaran si és així, però em sembla que per als ciutadans menorquins la calma és un bé preuat a la qual no estan disposats a renunciar, i aquesta actitud els permet gaudir de la natura, de la lectura, de la música i de la festa en la mesura que ells volen. En definitiva, m'atreveixo a dir que lluiten per la seva llibertat.

Em sembla també que Menorca és una societat que en conjunt ha après dels errors –dels seus i els dels altres. Si llegeixen el llibre, veuran com Alfons explica també suaument els petits/grans desgavells en alguns sectors de l'illa, com Cala Galdana, per exemple. Però el que és important és que aquests desgavells s'han aturat i/o s'han redireccionat afavorint així que el conjunt de l'illa esdevingui més harmònica. Segurament hi ha molt per fer, però el temps ho continuarà redibuixant i, segurament, tindrem la sort que l'autor també. Així, si més no, jo ho desitjo

Permetin-me finalment que agraeixi novament la confiança que m'han dispensat i ho faci amb el desig que la meua petita aportació hagi contribuït a l'interès per a la lectura de la publicació de la *Història del turisme a Menorca – A la recerca del paradís*, que Alfons Méndez Vidal avui ens ofereix .

Moltes gràcies!

Rosa-M Pujol
Presidenta Amics Unesco Barcelona
1 de juny'18